Indian Journal of Modern Research and Reviews

This Journal is a member of the *'Committee on Publication Ethics'*

Online ISSN:2584-184X

Research Article

ପ୍ରକୃତିର ନୈସର୍ଗିକ ଆରାଧନା: କନ୍ଧମାଳର କୁଇ ଆଦିବାସୀଙ୍କ ଦାର୍ନିପେନୁ ପୂଜା- ଏକ ଅନ୍ୱେଷଣ ଓ ଅଧ୍ୟୟନ

ସାହିଲ କୁମାର ନାୟକ [1*], ଡ଼. ସୁଚିତ୍ରା ମହାନ୍ତି [2]

[1] ଅତିଥି ଅଧ୍ୟାପକ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ, ରାଉରକେଲା, ଓଡ଼ିଶା, ଭାରତ

[2] ଅଧ୍ୟାପିକା, ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ, ସରକାରୀ ସ୍ୱୟଂଶାସିତ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ରାଉଲକେଲା, ଓଡ଼ିଶା, ଭାରତ

Corresponding Author: *ସାହିଲ କୁମାର ନାୟକ

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19330335

ସାରାଂଶ

ପ୍ରକୃତି ଓ ମଣିଷର ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ହିଁ ଆଦିବାସୀ ଜୀବନଦର୍ଶନର ମୂଳମନ୍ତ୍ର, ଯେଉଁଠି ଅରଣ୍ୟର ନିସ୍ତବ୍ଧତା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହୁଏ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଆଦିମ ସ୍ୱର । ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ୟାମଳ ଶୋଭାମୟୀ କନ୍ଧମାଳ ଜିଲ୍ଲାରେ ବସବାସ କରୁଥିବା କୁଇ ବା କନ୍ଧ ଜନଜାତିର ପାରମ୍ପରିକ ଜୀବନବୋଧରେ 'ଦାର୍ନିପେନୁ' ବା ଧରିତ୍ରୀ ମାତାଙ୍କ ଆରାଧନା ଏକ ଅନନ୍ୟ ବିଭବ । ଏହା ଏକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପାରମ୍ପରିକ ପର୍ବ ମାତ୍ର ନୁହେଁ, ଏହା ହେଉଛି ଧରିତ୍ରୀ ସହ ମାନବୀୟ ଚେତନାର ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନୁବନ୍ଧ /ଏହି ଗବେଷଣାତ୍ମକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ କୁଇ ଜନଜାତିଙ୍କ ପ୍ରକୃତି-କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଚେତନା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ନୈସର୍ଗିକ ବିଶ୍ୱାସର ପ୍ରତିଫଳନ ସ୍ୱରୂପ 'ଦାର୍ନିପେନୁ' ପୂଜାର ବିଧିବିଧାନ, ସାମାଜିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମିକୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇଛି। କନ୍ଧ ସଂସ୍କୃତିରେ ଧରଣୀ କେବଳ ଏକ ଶସ୍ୟଦାୟିନୀ ମାଟି ନୁହେଁ, ବରଂ ଜୀବନ ଓ ସୃଷ୍ଟିର ମୂଳ ଆଧାର – ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଦୈବୀ ଶକ୍ତି। ଝଙ୍କାର, ଜାନି ବା ଦାର୍ନି ଆବାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣ, ମହୁଲ ମଦିରାର ବାସ୍ନା ସହ ଢୋଲ-ମହୁରୀର ଗମ୍ଭୀର ନାଦ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତି ଓ ମାନବର ଯେଉଁ ମଧୁର ସମ୍ମିଳନ ଘଟେ, ତାହା ଆଜିର ଯନ୍ତ୍ରଭିତ୍ତିକ ସଭ୍ୟତା ପାଇଁ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷାର ଏକ ପ୍ରେରଣାଦାୟୀ ବାର୍ତ୍ତା ସୃଷ୍ଟି କରେ । ସାମୂହିକ ଏକତା, ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଏବଂ ମାଟି ପ୍ରତି ଥିବା ଅନାବିଳ ଭକ୍ତି କିଭଳି କନ୍ଧ ସଂସ୍କୃତିର ପରିଚୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି, ତାହା ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ । ଶେଷରେ, ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପରିବେଶ ସଙ୍କଟ ସମୟରେ ଆଦିବାସୀଙ୍କ ଏହି ପ୍ରକୃତି-ପୂଜାର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ଏବଂ ଏହାର ସଂରକ୍ଷଣର ଆବଶ୍ୟକତା ଉପରେ ଏକ ମୌଳିକ ଆଲୋକପାତ କରାଯାଇଛି, ଯାହା ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକ-ସଂସ୍କୃତି ବା ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତି ଗବେଷଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବିନମ୍ର ବୌଦ୍ଧିକ ପ୍ରୟାସ।

Manuscript Information

- **ISSN No:** 2584-184X
- **Received:** 21-02-2026
- **Accepted:** 23-03-2026
- **Published:** 30-03-2026
- **MRR:**4(3); 2026: 386-391
- **©2026, All Rights Reserved**
- **Plagiarism Checked:** Yes
- **Peer Review Process:** Yes

How to Cite this Article

ସାହିଲ କୁମାର ନାୟକ, ଡ଼. ସୁଚିତ୍ରା ମହାନ୍ତି . ପ୍ରକୃତିର ନୈସର୍ଗିକ ଆରାଧନା: କନ୍ଧମାଳର କୁଇ ଆଦିବାସୀଙ୍କ ଦାର୍ନିପେନୁ ପୂଜା- ଏକ ଅନ୍ୱେଷଣ ଓ ଅଧ୍ୟୟନ. Indian J Mod Res Rev. 2026;4(3):386-391.

Access this Article Online

www.multiarticlesjournal.com

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦ: କନ୍ଧ, କୁଇସଂସ୍କୃତି, ଦାର୍ନିପେନୁ ପୂଜା, କନ୍ଧମାଳ, ଆଦିବାସୀ ପରମ୍ପରା, ଲୋକାଚାର, ଲୋକପ୍ରଥା

© 2026 ସାହିଲ କୁମାର ନାୟକ, ଡ଼. ସୁଚିତ୍ରା ମହାନ୍ତି . This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC ND).https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

INTRODUCTION

ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରାକୃତିକ ମୁଗ୍ଧତା ଓ ଆଦିବାସୀ ପୂଜାର କାବ୍ୟଗାଥା:- ଯେଉଁଠି ସକାଳର ଶିଶିର ପତ୍ରଶିରାରେ ଲୁହର ମାଳା ଗୁନ୍ଥେ, ସେଇଠି ଆଦିବାସୀ ହୃଦୟର ଅନୁରାଗ ପ୍ରକୃତି ଆଗରେ ନତ ହୁଏ, ନିରବଧି ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ । ପାହାଡ଼ର ଅଚଳ ଗରିମା, ଝରଣାର କଳକଣ୍ଠ ସଙ୍ଗୀତ, ଆଉ ଗହନ ଅରଣ୍ୟରେ ବୃକ୍ଷ, ତଥା ପାଷାଣ ମାନଙ୍କ ରହସ୍ୟମୟ ଆଲିଙ୍ଗନ - ଏ ସବୁ ସେମାନଙ୍କ ପୂଜାର ମନ୍ଦିର, ଏହି ପ୍ରକୃତି ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଦେବତାର ଆସ୍ଥାନ । ସେମାନଙ୍କ ଆରାଧନାରେ ନାହିଁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଝଙ୍କାର, ନାହିଁ ପୂଜାବେଦୀରେ ଭୋଗ ପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଓ ଦାମୀ ଧୂପଧୂଆଁର ଆଡ଼ମ୍ବର I କେବଳ ଏକ ମୁଗ୍ଧତାର ସ୍ୱର, ଯାହା ପବନରେ ଭାସେ, ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଗାନରେ ମିଶେ, ଆଉ ନୀଳ ଆକାଶରେ ଚିତ୍ରିତ ହୁଏ ଅନୁଭବର ଅମର ଭକ୍ତିଝର ।

ଗାଁ ମଝିରେ ପଡ଼ିଥିବା ପୁରାତନ ଶିଳାଖଣ୍ଡ, ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦୈବୀ ପ୍ରତୀକ, ତା' ଚରଣରେ ସେମାନେ ଅର୍ପଣ କରନ୍ତି ଜଙ୍ଗଲର ଫୁଲ, ଖେତରୁ ଆନୀତ ନୂଆ ଧାନ, ଆଉ ନିଜ ଅନ୍ତରର ଅନୁତାପହୀନ ଶୁଦ୍ଧତାର ଅଞ୍ଜଳି। ପୂର୍ବଜଙ୍କ ଅମର ଆତ୍ମା ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନୃତ୍ୟ କରେ ଗାଁର ମେଳାରେ I ଢୋଲ ମହୁରୀର ଗମ୍ଭୀର ନାଦ ଓ ମାଣ୍ଡିଆ,ହଳଦୀ,ମହୁଲ ଫୁଲର ମଦିର ସ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ଆହ୍ୱାନ କରନ୍ତି ସେହି ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତିଙ୍କୁ, ଯିଏ ସେମାନଙ୍କ ରକ୍ଷକ, ପୋଷକ, ସହାୟକ ଓ ଜୀବନ ପଥରେ ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ। ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମଳ ଭୂମି ପାଇଁ ସେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି ଧରଣୀ ଦେବୀଙ୍କୁ, ଆଉ ବୁଢ଼ା ଦେବତାଙ୍କ କୃପାରେ ନିବାରଣ କରନ୍ତି ଅନିଷ୍ଟର ଛାୟାରୂପୀ ଅନ୍ଧକାରକୁ। ଏ ପୂଜା କେବଳ ଏକ ଆଚାର ନୁହେଁ, ଏକ ଅନନ୍ୟ ଜୀବନସ୍ରୋତର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ, ଯେଉଁଠି ପ୍ରକୃତି ଓ ମାନବର ମଧୁର ସମ୍ମିଳନ ରଚେ ଅନାଦି ପ୍ରେମର ଆଭାସ। ଆଦିବାସୀ ଆସ୍ଥାର ଏହି ସରଳ କୋମଳ ଅଥଚ ଗଭୀର ରାଗିଣୀର ଚେତନା, ସାହିତ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆଲୋକିତ କରେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଦିବ୍ୟତାର ଆଲିଙ୍ଗନରେ।

ମଣିଷ ଯୁଗ ଯୁଗ ରୁ ନିଜ ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରା ପ୍ରତି ଗଭୀର ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଆସିଛି I ସେ କେବଳ ବିଶ୍ୱାସ ରଖେନି, ନିଜ ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ଭଲ ମଧ୍ୟ ପାଏ I ନିଜ ବିଶ୍ୱାସ କୁ ଭଲପାଇ ସେ ଆପଣାକୁ ଭାରି ଉଶ୍ୱାସ, ଉନ୍ମୋଚିତ ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କରେ । କାରଣ ମଣିଷ କେବଳ ଭଗ୍ନ କରେନାହିଁ, ନିର୍ମାଣ ମଧ୍ୟ କରେ I କେବଳ ସଂଗ୍ରହ କରେନାହିଁ, କେବଳ କୃପଣ ହୁଏ ନାହିଁ; ଆପଣାକୁ ନାନା ଭାବରେ ସମର୍ପିତ କରିଦେଇ ପାଇବାର ଅନୁରାଗ ମଧ୍ୟ ରଖିଥାଏ । ସେହି ଅନୁରାଗ ହେଉଛି ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାରୁ ଜାତ ହୋଇଥାଏ ଭକ୍ତି I

ଓଡ଼ିଶାର କନ୍ଧମାଳ ଜିଲ୍ଲା ଏକ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଞ୍ଚଳ ଯାହା ତା'ର ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲ, ପାର୍ବତ୍ୟ ଭୂମି ଓ ଅନୁପମ ଜୀବବୈଚିତ୍ର୍ୟ ପାଇଁ ଜଣାଶୁଣା। ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ବସବାସ କରୁଥିବା କୁଇ ଆଦିବାସୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସେମାନଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ସଂସ୍କୃତି, ଭାଷା ଓ ପରମ୍ପରା ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ ଅନନ୍ୟ ପରିଚୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି। "ଓଡ଼ିଶାର ଭୌଗୋଳିକ ମାନଚିତ୍ରରେ କନ୍ଧମାଳ ଜିଲ୍ଲାର ସ୍ଥାନ ଠିକ୍ ହୃଦୟସ୍ଥଳୀରେ । ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଗନ୍ତାଘର, ସାଂସ୍କୃତିକ ଉତ୍କର୍ଷତାର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳୀ ତଥା ସାମାଜିକ ପରମ୍ପରାର ଜନ୍ମଭୂମି କନ୍ଧମାଳ ଯେକୌଣସି ପର୍ଯ୍ୟଟକ, ଗବେଷକ, ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କର ଯେ ମୁଖ୍ୟ ଆକର୍ଷଣ ଏଥିରେ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତି ନାହିଁ । ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାକୃତିକ ବିଭବ ମଧ୍ୟରୁ ସବୁଜବନାନୀ, ସୁଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଚୀର ସମ ପାହାଡ଼, ପାହାଡ଼ି ନଦୀ ନାଳ, ଝରଣା, ପ୍ରାକୃତିକ ଜଳପ୍ରପାତ, ଜଙ୍ଗଲଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିରଳ । ଏଠାକାର ମୂଳ ଅଧିବାସୀ କହିଲେ ଜନଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ହିଁ ସୂଚାଇଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ସଂପ୍ରଦାୟର ମଣିଷ ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ଯଥା :- ଦେଶିଆକନ୍ଧ, ଡଙ୍ଗରିଆ କନ୍ଧ ଏବଂ କୁଟିଆକନ୍ଧ । ସଂପ୍ରଦାୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେଲେ ହେଁ ଏମାନଙ୍କ ଚାଲି, ଚଳଣି, ବେଶ, ପୋଷାକ ସଂପୂର୍ଣ ନିରାଡ଼ମ୍ବର । ଜଙ୍ଗଲଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଏମାନେ ମୁଖ୍ୟ ଖାଦ୍ୟଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଥାନ୍ତି । ଏହି ଜନଜାତିର ମଣିଷମାନେ ଖୁବ୍ ଶାନ୍ତ, ସରଳ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସୀ । ଶିକ୍ଷାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଏହି ପ୍ରକୃତିର ସନ୍ତାନମାନେ ପ୍ରକୃତିକୁ ଦେବତା ଭାବେ ସ୍ୱୀକାର କରିଥାନ୍ତି "।**(କନ୍ଧମାଳ ଇତିହାସ)** ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାର୍ମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହେଉଛି "ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା"। ଏହି ପୂଜା କୁଇ ଜନଜାତିର ପ୍ରକୃତି ପ୍ରୀତି, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସାମାଜିକ ଐକ୍ୟର ଏକ ପ୍ରତୀକ। ଏହା କେବଳ ଏକ ଧାର୍ମିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ବରଂ ଏହା ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନଶୈଳୀ, ଐତିହ୍ୟ ଓ ପରିବେଶ ସହ ଗଭୀର ସମ୍ପର୍କକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରେ।

ଭାରତର ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତି ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ବିବିଧ ଐତିହ୍ୟର ଧାରକ। ଏହି ସଂସ୍କୃତିରେ ପ୍ରକୃତି ସହିତ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ସମ୍ପର୍କ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ। କୁଇ ଜନଜାତି ଏହି ପରମ୍ପରାର ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଉଦାହରଣ। ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପୃଥିବୀ କେବଳ ଏକ ଭୌଗୋଳିକ ସ୍ଥାନ ନୁହେଁ, ବରଂ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଶକ୍ତି ଯାହା ସେମାନଙ୍କୁ ପୋଷଣ କରେ, ରକ୍ଷା କରେ ଓ ସୃଷ୍ଟିର ମୂଳ ଆଧାର ହୋଇ ରହିଛି। ଏହି ବିଶ୍ୱାସରୁ ଜନ୍ମ ନେଇଛି ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା, ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଧାର୍ମିକ କାର୍ଯ୍ୟ ତଥା ସାଂସ୍କୃତିକ ଉତ୍ସବ। ଏହି ଲେଖାରେ ଆମେ ଏହି ପୂଜାର ଉତ୍ପତ୍ତି, ରୀତିନୀତି, ସାମଗ୍ରୀ, ସାମାଜିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଓ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଭାବ ଉପରେ ବିସ୍ତୃତ ଆଲୋଚନା କରିବୁ।

କନ୍ଧମାଳ: ଭୌଗୋଳିକ ଓ ଐତିହାସିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି

କନ୍ଧମାଳ ଓଡ଼ିଶାର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏକ ପାର୍ବତ୍ୟ ଜିଲ୍ଲା। ଏହା ପୂର୍ବ ଘାଟ ପର୍ବତମାଳାର ଏକ ଅଂଶ ଓ ପ୍ରାୟ 70% ଜଙ୍ଗଲରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ। ଏହି ଜିଲ୍ଲାର ମୁଖ୍ୟାଳୟ ହେଉଛି ଫୁଲବାଣୀ, ଯାହା ଏକ ଛୋଟ ସହର ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତିର ଏକ ପ୍ରମୁଖ କେନ୍ଦ୍ର। କନ୍ଧମାଳର ଭୂମି ଅଧିକାଂଶ ଉଚ୍ଚଭୂମି ଓ ଅସମତଳ, ଯେଉଁଠାରେ ଶାଳ, ସାଗୁଆନ, ମହୁଲ ଓ ବାଉଁଶ ଆଦି ଗଛ ପ୍ରଚୁର ମାତ୍ରାରେ ମିଳେ। ଏହି ଜଙ୍ଗଲ କୁଇ ଆଦିବାସୀଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଂଶ। ସେମାନେ ଏଠାରୁ ଖାଦ୍ୟ, ଔଷଧ, ଇନ୍ଧନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି। କନ୍ଧମାଳର ଜଳବାୟୁ ଉଷ୍ଣ ଓ ଆର୍ଦ୍ର। ବର୍ଷା ଋତୁ ଜୁନ୍ ରୁ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଷ ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ସମୟ ପ୍ରଦାନ କରେ। ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ମାଣ୍ଡିଆ, ଧାନ, ହଳଦୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶସ୍ୟ ଚାଷ କରାଯାଏ, ଯାହା କୁଇ ଜନଜାତିର ଖାଦ୍ୟର ମୂଳ ଆଧାର। ଏହି ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ କୁଇ ଜନଜାତିର ଧର୍ମ, ସଂସ୍କୃତି ଓ ଜୀବନଶୈଳୀ ଗଠନରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛି।

ଐତିହାସିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ

କନ୍ଧମାଳ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ଅଞ୍ଚଳ ରୂପେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ପରିଚିତ। ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ବେଳେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ''ବୌଦ୍ଧ-ଫୁଲବାଣୀ'' ନାମରେ ଜଣାଶୁଣା ଥିଲା, ଯାହା ଏକ ଜଙ୍ଗଲ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ଥିଲା। ୧୯୯୪ ରେ ବୌଦ୍ଧ ଓ ଫୁଲବାଣୀ କୁ ବିଭକ୍ତ କରି ଏହାର ନାମକରଣ "କନ୍ଧମାଳ" ହୋଇଥିଲା, ଯାହା ସାମ୍ୟକ ଭାବେ କୁଇ ବା କନ୍ଧ ଜନଜାତି ବହୁଳ ଅଞ୍ଚଳ କୁ ବୁଝାଏ । "କନ୍ଧ" ଅର୍ଥ ପାହାଡ଼ର ଲୋକ, ଯାହା ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଭୂମି ଓ ଜନଜାତିର ପରିଚୟକୁ ସୂଚାଏ। ୧୯ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ କନ୍ଧମାଳର ଆଦିବାସୀମାନେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିଥିଲେ ଯାହା "କନ୍ଧ ବିଦ୍ରୋହ" ଭାବେ ଜଣା ଯାଏ, ଏହା ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିଚୟର ଏକ ପ୍ରମାଣ। ଏହି ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରାୟ 51% ଜନସଂଖ୍ୟା ଆଦିବାସୀ, ଯେଉଁଥିରେ କୁଇ ଜନଜାତି ମୁଖ୍ୟ।

କୁଇ ଆଦିବାସୀ: ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପରିଚୟ

କୁଇ ଆଦିବାସୀଙ୍କୁ କନ୍ଧ ନାମରେ ମଧ୍ୟ ଜଣାଯାଏ। ଏମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରାଚୀନ ଆଦିବାସୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ। କନ୍ଧମାଳ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏମାନଙ୍କର ଜନସଂଖ୍ୟା ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ, ଯଦିଓ ଏମାନେ ଗଞ୍ଜାମ, କୋରାପୁଟ ଓ ରାୟଗଡ଼ା ଆଦି ଜିଲ୍ଲାରେ ମଧ୍ୟ ବସବାସ କରନ୍ତି। ସେମାନେ ନିଜକୁ "କୁଇ" ବା ''କନ୍ଧ'' ନାମରେ ପରିଚୟ

© 2026 ସାହିଲ କୁମାର ନାୟକ, ଡ଼. ସୁଚିତ୍ରା ମହାନ୍ତି . This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC ND).https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ଦିଅନ୍ତି, ଯାହାର ଅର୍ଥ "ପାହାଡ଼ର ଲୋକ"। ଏହି ନାମ ସେମାନଙ୍କ ଭୌଗୋଳିକ ଅବସ୍ଥାନ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଜୀବନ ସହିତ ସମ୍ପର୍କିତ। କୁଇ ଭାଷା ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ପରିବାରର ଅଂଶ, ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍ପତ୍ତିକୁ ସୂଚାଏ। ଏହି ଭାଷା ସହିତ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷା ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି।

କୁଇ ଆଦିବାସୀ: ଜୀବନଶୈଳୀ ଓ ସଂସ୍କୃତି

କୁଇ ଜନଜାତିର ଜୀବନଶୈଳୀ ମୁଖ୍ୟତଃ କୃଷି ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ। ସେମାନେ ପୋଡୁଚାଷ କରନ୍ତି, ଏହା ଏକ ପାରମ୍ପରିକ ପଦ୍ଧତି, ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ କାଳରୁ ଚଳି ଆସୁଛି। ଏହା ସହିତ, ସେମାନେ ଜଙ୍ଗଲରୁ ମହୁଲ, କନ୍ଦମୂଳ, ପତ୍ର,ଫଳ, କାଠ ଓ ଔଷଧୀୟ ଗଛ ସଂଗ୍ରହ କରି ନିଜର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି। ମହୁଲ ଗଛ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ଯାହାର ଫୁଲରୁ ସେମାନେ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନୀୟ ତିଆରି କରନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୋଷ୍ଠୀଭିତ୍ତିକ। ଗାଁର ମୁଖିଆ (ମାଝି) ଓ ପୂଜାରୀ (ଝଙ୍କାର,ଜାନି, ବା ଦାର୍ନି ଆବା) ସମାଜରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି। ମାଝି ଗାଁର ପ୍ରଶାସନିକ ନେତୃତ୍ୱ ଦିଅନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ଝଙ୍କାର ଧାର୍ମିକ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରନ୍ତି। ଏହି ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ପରିବାର ଓ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ଗଭୀର ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି, ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ସାମୂହିକ ଜୀବନକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରେ। ସେମାନଙ୍କ ଘରଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣତଃ ମାଟି ଓ ବାଉଁଶରେ ତିଆରି, ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ସରଳ ଜୀବନଶୈଳୀକୁ ସୂଚାଏ। କୁଇ ଜନଜାତିର ଧର୍ମ ପ୍ରାକ୍-ହିନ୍ଦୁ ଓ ଆନିମିଷ୍ଟିକ (ପ୍ରକୃତି ପୂଜା) ଉପରେ ଆଧାରିତ। ସେମାନେ ପ୍ରକୃତିର ବିଭିନ୍ନ ଉପାଦାନ ଯେପରି ପାହାଡ଼, ଜଙ୍ଗଲ, ନଦୀ ଓ ଗଛକୁ ପବିତ୍ର ମାନନ୍ତି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦେବତା ରୂପେ ପୂଜା କରନ୍ତି। "ଦାର୍ନି ପେନୁ" ଏହି ବିଶ୍ୱାସର ପ୍ରଧାନ ଦେବୀ, ଯିଏ ପୃଥିବୀ ମାତା ରୂପେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ମୂଳ ଶକ୍ତି। ସେମାନଙ୍କ ପୋଷାକ ସରଳ ଓ ପାରମ୍ପରିକ। ମହିଳାମାନେ ରଙ୍ଗୀନ କପଡ଼ା ଓ ଗହଣା ପିନ୍ଧନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ପୁରୁଷମାନେ ଧୋତି ଓ ଗାମୁଛା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କ ନୃତ୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ସେମାନଙ୍କ ସଂସ୍କୃତିର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍ଗ, ଯାହା ପୂଜା ଓ ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ। ଡ଼ାଙ୍ଗରି ନାଚ ଓ ମାଣ୍ଡିଆ ଗୀତ ସେମାନଙ୍କ ପାରମ୍ପରିକ କଳାର ଉଦାହରଣ। ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନଶୈଳୀ ପ୍ରକୃତି ସହ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀଭାବେ ଜଡ଼ିତ, ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତିରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ। କୁଇ ସମାଜରେ ପ୍ରକୃତି ପୂଜାର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ରହିଛି। ସେମାନେ ପାହାଡ଼, ନଦୀ, ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଭୂମିକୁ ଦେବତା ରୂପେ ପୂଜା କରନ୍ତି। ଏହି ବିଶ୍ୱାସରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା, ଯାହା କୁଇ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାର୍ମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ। ଏହି ପୂଜା ମାଧ୍ୟମରେ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଭୂମି ଦେବୀଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇଥାନ୍ତି ଓ ସମୃଦ୍ଧି ଓ ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥାନ୍ତି।

''ଦାର୍ନି ପେନୁ''- ନାମ ତଥା ପୂଜାର ଅର୍ଥ ଓ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ

"ଦାର୍ନି ପେନୁ" ଶବ୍ଦଟି କୁଇ ଭାଷାରୁ ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଛି। ଏଠାରେ "ଦାର୍ନି" ଅର୍ଥ ଧରଣୀ ବା ପକୃତି ଓ "ପେନୁ" ଅର୍ଥ ଦେବୀ ବା ଦୈବୀ ଶକ୍ତି। ଏହି ପୂଜାରେ ମୁଖ୍ୟ ଦେବୀ ହେଉଛନ୍ତି ଭୂମି ଦେବୀ, ଯାହାଙ୍କୁ କୁଇ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସୃଷ୍ଟିର ମୂଳ ଶକ୍ତି ରୂପେ ବିବେଚନା କରନ୍ତି। ଏହି ଦେବୀଙ୍କୁ ସେମାନେ "ଧରଣୀ ପେନୁ" ବା "ଦାର୍ନି ପେନୁ" ନାମରେ ଡାକନ୍ତି, ଯିଏ ସମସ୍ତ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ପୋଷଣ କରନ୍ତି ଓ ପ୍ରକୃତିର ସନ୍ତୁଳନ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି। ଏହି ପୂଜାର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରିବା ଓ ଏହାର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା । କୁଇ ଆଦିବାସୀମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଦାର୍ନି ପେନୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ଫସଲ, ସୁସ୍ଥତା ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ଏହା ଏକ ସାମୂହିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯେଉଁଠାରେ ଗାଁର ସମସ୍ତ ଲୋକ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ଯାହା ସାମାଜିକ ସମନ୍ୱୟ ଓ ଏକତାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରେ ।

ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା: ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ଐତିହାସିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି

"ଦାର୍ନି ପେନୁ" ହେଉଛନ୍ତି କୁଇ ଜନଜାତିର ପୃଥିବୀ ମାତା ଓ ସୃଷ୍ଟିର ଆଦି ଶକ୍ତି। କୁଇ ଭାଷାରେ "ଦାର୍ନି" ଅର୍ଥ ପୃଥିବୀ ବା ମାଟି, ଏବଂ "ପେନୁ" ଅର୍ଥ ଦେବୀ ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତି। ଏହି ପୂଜାର ଇତିହାସ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ପୁରାତନ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ। ଏହା କୁଇ ଜନଜାତିର କୃଷିଭିତ୍ତିକ ଜୀବନ ଓ ପ୍ରକୃତି ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା। ମୌଖିକ ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ, ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୃଥିବୀ, ଜଙ୍ଗଲ, ପାହାଡ଼ ଓ ଜଳଧାରା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ଏବଂ ମଣିଷକୁ ଜଙ୍ଗଲରେ ବଞ୍ଚିବାର ଜ୍ଞାନ ଓ ଚାଷ କରିବାର କୌଶଳ ଶିଖାଇଥିଲେ। ଏହି କାରଣରୁ ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ମାତା ରୂପେ ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକ ଆତ୍ମୀୟତାର ସମ୍ପର୍କ ପାଳନ କରନ୍ତି।

ଏହି ପୂଜାର ଉତ୍ପତ୍ତି ପ୍ରାଚୀନ ଆନିମିଜମ୍ (ପ୍ରକୃତି ପୂଜା) ଓ ମାତୃଦେବୀ ପୂଜାର ପ୍ରଭାବରୁ ହୋଇଥିବା ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ। କୁଇ ଜନଜାତିର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ପୃଥିବୀକୁ ଜୀବନର ମୂଳ ଆଧାର ମାନି ତାହାକୁ ଦେବୀ ରୂପେ ପୂଜା କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ। ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ସେମାନଙ୍କ କୃଷି ଜୀବନ ସହିତ ଜଡ଼ିତ। ମାଟିର ଉର୍ବରତା ଓ ଜଙ୍ଗଲର ସମ୍ପଦ ସେମାନଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ପାଇଁ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଥିଲା। ଏହି ପୂଜା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନର ଏକ ମାଧ୍ୟମ ହୋଇ ରହିଥିଲା।

ଐତିହାସିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ

କୁଇ ଜନଜାତି ବାହ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ସହିତ ଅଧିମାତ୍ରାରେ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଥିଲେ। ଏହା ସେମାନଙ୍କ ପୂଜା ପଦ୍ଧତିର ସର୍ବାଧିକ ମୌଳିକ ରୂପକୁ ରକ୍ଷା କରିଛି। ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ କାଳରେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ପ୍ରଭାବ କନ୍ଧମାଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା, କିନ୍ତୁ କୁଇ ଜନଜାତି ନିଜର ପାରମ୍ପରିକ ବିଶ୍ୱାସକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ତ୍ୟାଗ କରିନଥିଲେ। କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ହିନ୍ଦୁ ଦେବତାଙ୍କ ସହ ଦାର୍ନି ପେନୁଙ୍କୁ ମିଶ୍ରିତ କରାଯାଇଥିଲା, ଯେପରି ଦୁର୍ଗା ବା କାଳୀ ସହ ସମାନତା ଦେଖାଯାଇଥିଲା। ତଥାପି, ଏହାର ମୌଳିକ ସ୍ୱରୂପ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରହିଥିଲା । ୧୯ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ କାଳରେ କନ୍ଧମାଳର ଆଦିବାସୀମାନେ ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିଥିଲେ। ଏହି "କନ୍ଧ ବିଦ୍ରୋହ" ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଧାର୍ମିକ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା ସେମାନଙ୍କ ଏକତାର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଥିଲା। ବ୍ରିଟିଶ ଶାସକମାନେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଙ୍ଗଲ କାଟ ଓ ଅଧିକ ଖଜଣା ଆଦାୟ ଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟାଚାର ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ, ଯାହା କୁଇ ଜନଜାତିର ଜୀବନଶୈଳୀ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥିଲା। ଏହି ସମୟରେ ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଆଶ୍ୱାସନାର ମାଧ୍ୟମ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ୨୦ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ମିଶନାରୀଙ୍କ ଆଗମନ ସହିତ ଅନେକ କୁଇ ଆଦିବାସୀ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ। ଏହା ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥିଲା। ଅନେକ ଗାଁରେ ଏହି ପରମ୍ପରା ଲୋପ ପାଇବାକୁ ଲାଗିଥିଲା। ତଥାପି, କନ୍ଧମାଳର ଅନେକ ଦୂରଗାମୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ପୂଜା ଆଜି ମଧ୍ୟ ଜାରି ରହିଛି। ଆଧୁନିକତାର ପ୍ରଭାବ ସତ୍ତ୍ୱେ, କୁଇ ଜନଜାତି ନିଜର ଏହି ପୂଜା ପରମ୍ପରାକୁ ଅନେକାଂଶରେ ସଂରକ୍ଷିତ ରଖିଛନ୍ତି।

ପୂଜାରେ ଆବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀ

ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜାରେ ବ୍ୟବହୃତ ସାମଗ୍ରୀ କୁଇ ଜନଜାତିର ସରଳ ଜୀବନଶୈଳୀ ଓ ପ୍ରକୃତି ସହିତ ଗଭୀର ସମ୍ପର୍କକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରେ। ଏହି ସାମଗ୍ରୀ ସାଧାରଣତଃ ଜଙ୍ଗଲ, ଖେତ ଓ ଗାଁରୁ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ, ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ପରିବେଶ ସହ ସମନ୍ୱୟକୁ ସୂଚାଏ। ଏହି ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତ୍ୟେକର ନିଜସ୍ୱ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଅର୍ଥ ରହିଛି, ଯାହା ପୂଜାର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟକୁ ଗଭୀର କରେ। ନିମ୍ନରେ ଏହି ସାମଗ୍ରୀର ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣୀ ଦିଆଗଲା:

© 2026 ସାହିଲ କୁମାର ନାୟକ, ଡ଼. ସୁଚିତ୍ରା ମହାନ୍ତି . This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC ND).https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

୧. ମାଟିର ହାଣ୍ଡି/ପାତ୍ର କିମ୍ବା ବାଉଁଶ ଟୋକେଇ : ଏହା ଗାଁରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ଓ ପୂଜା ସ୍ଥାନରେ ରଖାଯାଏ। ଏହି ପାତ୍ରରେ ଧାନ, ଫୁଲ ଓ ଅନ୍ୟ ଅର୍ପଣ ସାମଗ୍ରୀ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ। ମାଟିର ସଂସ୍ପର୍ଶ ଦେବୀଙ୍କ ସହ ସିଧାସଳଖ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ।

୨. ଧାନ ଓ ଶସ୍ୟ: ଧାନ, ମାଣ୍ଡିଆ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ ଶସ୍ୟର ଉର୍ବରତା ଓ ସମୃଦ୍ଧିର ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ। ଏହା କୁଇ ଜନଜାତିର କୃଷି ଜୀବନର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ଦର୍ଶାଏ। ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଏହି ଅମଳ ଶସ୍ୟକୁ ପ୍ରଥମେ ଦେବୀଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଦେବୀ ଆଗାମୀ ବର୍ଷରେ ଅଧିକ ଭଲ ଫସଲ ପ୍ରଦାନ କରିବେ।

୩. ଫୁଲ ଓ ପତ୍ର: ଜଙ୍ଗଲରୁ ସଂଗୃହୀତ ବଣ ଫୁଲ ଯେପରି କୁସୁମ, ଚମ୍ପା ଏବଂ ଶାଳ, ଶିଆଳି ଓ ବେଲ ପତ୍ର ପୂଜାରେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ। ଏହା ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳିର ପ୍ରତୀକ। ଫୁଲର ସୁଗନ୍ଧ ପୂଜା ସ୍ଥାନକୁ ପବିତ୍ର କରେ ବୋଲି ମାନାଯାଏ।

୪. ମହୁଲୀ ମଦ: ମହୁଲୀ ଫୁଲରୁ ତିଆରି ଏକ ପାରମ୍ପରିକ ପାନୀୟ, ଯାହାକୁ ଦେବୀଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ। ମହୁଲୀ କୁଇ ଜନଜାତିର ଜୀବନର ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଂଶ। ଏହା ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ସବ ଓ ଧାର୍ମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ। ଏହାକୁ ଅର୍ପଣ କରିବା ଦେବୀଙ୍କ ସହ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ସମ୍ପର୍କକୁ ଦର୍ଶାଏ।

୫. ପଶୁ ବଳି: ପୂଜାରେ କୁକୁଡ଼ା ଅଣ୍ଡା, କୁକୁଡ଼ା, ଛେଳି ବା ଅନ୍ୟ ପଶୁଙ୍କୁ ବଳି ଦିଆଯାଏ। ଏହା ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଚଳିଆସିଥିବା ରୀତି। ଏହି ବଳି ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା ଓ ମନ୍ଦ ଶକ୍ତି ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଦିଆଯାଏ। ବଳିର ରକ୍ତ ମାଟିରେ ଅର୍ପଣ କରାଯାଇ ଦେବୀଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ।

୬. ପଥର ଓ କାଠ: କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ପଥର ବା କାଠରୁ ତିଆରି ଛୋଟ ପ୍ରତିମା ବା ପ୍ରତୀକ ପୂଜା ସ୍ଥାନରେ ରଖାଯାଏ। ଏହା ଦେବୀଙ୍କ ଭୌତିକ ଉପସ୍ଥିତିକୁ ସୂଚାଏ। ଏହି ପଥର ସାଧାରଣତଃ ଜଙ୍ଗଲ ବା ନଦୀ କୂଳରୁ ଆଣା ଯାଏ।

୭. ହଳଦୀ ଓ ସିନ୍ଦୁର-ଚନ୍ଦନ: ହଳଦୀ ଓ ସିନ୍ଦୁର ଚନ୍ଦନର ପ୍ରାକୃତିକ ରଙ୍ଗ ପୂଜା ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ। ଏହା ଶୁଦ୍ଧତା ଓ ପବିତ୍ରତାର ପ୍ରତୀକ।

ଏହି ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଗାଁର ସମସ୍ତେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ଯାହା ଏହାକୁ ଏକ ସାମୂହିକ ଉତ୍ସବରେ ପରିଣତ କରେ। ଏହି ସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ ଏକ ସାମୂହିକ କାର୍ଯ୍ୟ। ଗାଁର ଯୁବକମାନେ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଯାଇ ଫୁଲ, ପତ୍ର ଓ ମହୁଲ ଆଣନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମହିଳାମାନେ ଘରେ ଶସ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି। ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ସାମାଜିକ ଏକତାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରେ ଓ ପୂଜାର ପ୍ରସ୍ତୁତିକୁ ଏକ ଉତ୍ସବରେ ପରିଣତ କରେ।

ପୂଜାର ବିଧି ବିଧାନ

ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା ଏକ ସୁସଂଗଠିତ ଓ ବିସ୍ତୃତ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ଯାହା ଝଙ୍କାର (ପୂଜାରୀ) ବା ଜାନିଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ। ଏହା ଗାଁର ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ଆୟୋଜିତ ହୋଇଥାଏ। ନିମ୍ନରେ ଏହାର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଗଲା:

୧. ସ୍ଥାନ ପ୍ରସ୍ତୁତି: ପୂଜା ସାଧାରଣତଃ ଗାଁ ନିକଟରେ ଜଙ୍ଗଲରେ ବା ଏକ ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନରେ ହୋଇଥାଏ। ଏକ ମାଟିର ବେଦି ତିଆରି କରାଯାଇ ତା' ଉପରେ ଫୁଲ, ପତ୍ର ଓ ହଳଦୀ ରଙ୍ଗ ଦିଆଯାଏ। କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଏକ ପଥର ବା ଗଛକୁ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ। ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ପବିତ୍ର କରିବା ପାଇଁ ପାଣି ଓ ମହୁଲୀ ମଦ ଛିଞ୍ଚାଯାଏ।

୨. ଶୁଦ୍ଧିକରଣ: ପୂଜା ଆରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ସମସ୍ତ ଭକ୍ତ ନିକଟସ୍ଥ ନଦୀ ବା ଜଳାଶୟରେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି। ଏହା ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ଶୁଦ୍ଧତାର ପ୍ରତୀକ। ଝଙ୍କାର ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଏକ ପାରମ୍ପରିକ ଧୋତି ପିନ୍ଧି ଶୁଦ୍ଧିକରଣ କରନ୍ତି।

୩. ଅର୍ପଣ: ମାଟି ପାତ୍ରରେ ଧାନ, ଫୁଲ, ମହୁଲୀ ମଦ ଓ ଅନ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ରଖାଯାଇ ଦେବୀଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ। ଝଙ୍କାର ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି ଓ ଗାଁର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରନ୍ତି। ଏହି ଅର୍ପଣ ଦେବୀଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବାର ଏକ ମାଧ୍ୟମ।

୪. ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣ: ଝଙ୍କାର କୁଇ ଭାଷାରେ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରନ୍ତି। ଏହି ମନ୍ତ୍ର ମୌଖିକ ପରମ୍ପରାରୁ ଆସିଛି ଓ ଏହା ଲିଖିତ ରୂପରେ ଉପଲବ୍ଧ ନୁହେଁ। **ସେ ମନ୍ତ୍ରର ଉଦାହରଣ**

ସ୍ୱରୂପ: ଓଡିଆରେ ହେବ ଏହିପରି "ଦାର୍ନି ପେନୁ, ମାଟିର ମା, ଜଙ୍ଗଲର ରାଣୀ, ଆମକୁ ସମୃଦ୍ଧି ଦିଅ, ଆମକୁ ରକ୍ଷା କର"। ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଗୀତ ରୂପେ ଗାନ କରାଯାଇଥାଏ, ଯାହା ପୂଜାର ପରିବେଶକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ କରିଥାଏ।

୫. ବଳି ଦାନ: ପଶୁ ବଳି ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶ। କୁକୁଡ଼ା ଅଣ୍ଡା ତଥା କୁକୁଡ଼ା ବା ଛେଳିର ରକ୍ତ ମାଟିରେ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ। ଏହା ପରେ ମାଂସକୁ ପ୍ରସାଦ ରୂପେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟାଯାଏ। କିମ୍ବା ସାମୁହିକ ଭୋଜି ର ଆୟୋଜନ କରାଯାଏ । ଏହି ରୀତି ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା ଓ ଗାଁରୁ ମନ୍ଦ ଶକ୍ତି ଦୂର କରିବା ପାଇଁ କରାଯାଏ।

୬. ନୃତ୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତ: ପୂଜାର ଶେଷରେ ପାରମ୍ପରିକ ନୃତ୍ୟ (କୁଇ ଏଂଦା) ଓ ଗୀତ ଗାଇ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରାଯାଏ। ଢୋଲ, ମହୁରୀ ଓ ଚାଙ୍ଗୁ ବାଜାର ତାଳେ ଗାଁର ଯୁବକ ଓ ଯୁବତୀମାନେ ନାଚନ୍ତି। ଏହା ପୂଜାକୁ ଏକ ସାମାଜିକ ମିଳନରେ ପରିଣତ କରେ।
ଏହି ବିଧି ଗାଁ ଅନୁସାରେ କିଛି ଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ। ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, କେତେକ ଗାଁରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଳି ପରିବର୍ତ୍ତେ ଫଳ ଓ ଶସ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ। ଝଙ୍କାରଙ୍କ ଭୂମିକା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, କାରଣ ସେ ଦେବୀଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ଗାଁର ପ୍ରାର୍ଥନା ପହଞ୍ଚାନ୍ତି।

ପୂଜାର ସମୟ

ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା କୃଷି ଚକ୍ର ଓ ଋତୁ ସହିତ ଜଡ଼ିତ। ଏହା ମୁଖ୍ୟତଃ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସମୟରେ ଆୟୋଜିତ ହୋଇଥାଏ:

- **ବର୍ଷା ଋତୁ ପୂର୍ବରୁ (ଜୁନ୍-ଜୁଲାଇ):** ଚାଷ ଆରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ଭଲ ବର୍ଷା ଓ ଫସଲ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଏ। ଏହି ସମୟରେ ମାଟିର ଉର୍ବରତା ଓ ଜଳ ସମ୍ପଦ ପାଇଁ ଦେବୀଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରାଯାଏ।
  - **ଅମଳ ପରେ (ଅକ୍ଟୋବର-ନଭେମ୍ବର):** ଫସଲ ଅମଳ ପରେ ଦେବୀଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଇ ଏହି ପୂଜା ହୋଇଥାଏ। ଏହା ଏକ କୃତଜ୍ଞତା ଉତ୍ସବ ରୂପେ ପାଳନ କରାଯାଏ।
  - **ବିଶେଷ ଅବସର:** ଗାଁର ପର୍ବ, ମହାମାରୀ, ଗାଁ ପ୍ରତି ସଙ୍କଟ, ବିବାହ ବା ଅନ୍ୟ ସାମାଜିକ ଘଟଣା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପୂଜା ହୋଇଥାଏ।

ଦିନ ସାଧାରଣତଃ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବା ଅମାବାସ୍ୟାରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥାଏ, ଯାହା ଚନ୍ଦ୍ର ଚକ୍ର ସହିତ ସମ୍ପର୍କିତ। ଏହି ପୂଜା ଏକ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ହୋଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ କେତେକ ଗାଁରେ ଦୁଇ ବା ତିନି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିପାରେ। ପୂଜାର ସମୟ ସାଧାରଣତଃ ସକାଳରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲେ, ଯେତେବେଳେ ନୃତ୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ସହିତ ଉତ୍ସବ ଶେଷ ହୋଇଥାଏ।

© 2026 ସାହିଲ କୁମାର ନାୟକ, ଡ଼. ସୁଚିତ୍ରା ମହାନ୍ତି . This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC ND).https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ସାମାଜିକ ଗୁରୁତ୍ୱ

ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା କୁଇ ଜନଜାତିର ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରେ। ଏହାର ଅନେକ ଦିଗ ସେମାନଙ୍କ ସମାଜକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ:

- **ଏକତା ଓ ସହଯୋଗ:** ପୂଜାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ଆୟୋଜନ ଗାଁର ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କୁ ଏକାଠି ଆଣେ। ଏହା ସାମୂହିକ ଭାଗିଦାରୀ ଓ ସହଯୋଗକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରେ।
- **ପରିବେଶ ସଚେତନତା:** ପ୍ରକୃତି ପୂଜା ଜଙ୍ଗଲ, ମାଟି ଓ ଜଳର ସଂରକ୍ଷଣ ପ୍ରତି ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି କରେ। କୁଇ ଜନଜାତି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଦେବୀଙ୍କ ପୂଜା ପ୍ରକୃତିକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖେ।
- **ସାଂସ୍କୃତିକ ସଂରକ୍ଷଣ:** ଏହା ସେମାନଙ୍କ ପାରମ୍ପରିକ ଜ୍ଞାନ, ନୃତ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ଓ ରୀତିନୀତିକୁ ଜୀବନ୍ତ ରଖେ। ଏହା ଯୁବ ପିଢ଼ିକୁ ସେମାନଙ୍କ ମୂଳ ସହିତ ସଂଯୋଗ କରେ।
- **ମାନସିକ ଶାନ୍ତି:** ଧାର୍ମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସେମାନଙ୍କୁ ମାନସିକ ଶାନ୍ତି ଓ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଦାନ କରେ। ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଦେବୀ ସେମାନଙ୍କୁ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି।

ଏହା ସେମାନଙ୍କ ସାମାଜିକ ନିୟମ ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳିତ କରେ। ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ପୂଜା ସମୟରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ ଭାବେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ଯାହା ସାମାଜିକ ସମାନତାକୁ ସୂଚାଏ।

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ

ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା କୁଇ ଜନଜାତିର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନର ମୂଳସ୍ତମ୍ଭ। ଏହା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେବଳ ଏକ ଧାର୍ମିକ ରୀତି ନୁହେଁ, ବରଂ ପ୍ରକୃତି ଓ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସମ୍ପର୍କର ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି। କୁଇ ଜନଜାତି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୃଥିବୀର ମାତା ଏବଂ ସମସ୍ତ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରାଣୀର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା। ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତି ଗଭୀର ସମ୍ମାନ ଓ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ଶିଖାଇଥାଏ। ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ, ପାହାଡ଼, ଜଙ୍ଗଲ, ନଦୀ ଓ ମାଟି କେବଳ ଭୌତିକ ଉପାଦାନ ନୁହେଁ, ବରଂ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଶକ୍ତି ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଧାରଣ କରିଥାଏ।

ଏହି ପୂଜା ସେମାନଙ୍କ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନରେ ତିନୋଟି ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ କରେ:

୧. ପ୍ରକୃତି ସହିତ ସମ୍ପର୍କ: ଦାର୍ନି ପେନୁଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ସେମାନେ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତି ନିଜର ଋଣ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି। ମାଟି, ଜଳ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଆଧାର, ଏବଂ ଏହି ପୂଜା ମାଧ୍ୟମରେ ସେମାନେ ଏହାକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାନ୍ତି। ଏହା ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତିର ସନ୍ତୁଳନ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ପ୍ରେରିତ କରେ।

୨. ସମୃଦ୍ଧି ଓ ସୁରକ୍ଷା: ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଦେବୀଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ଫସଲ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରେ। ଏହି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଶ୍ୱାସ ସେମାନଙ୍କୁ ଜୀବନର ଅନିଶ୍ଚିତତାରେ ଆଶା ଓ ସାହସ ଦେଇଥାଏ।

୩. ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ସହ ସଂଯୋଗ: ଏହି ପୂଜା ସେମାନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ସହିତ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରେ। ପୂଜା ସମୟରେ ଝଙ୍କାର ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ଆତ୍ମାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରନ୍ତି, ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ପାରିବାରିକ ଐତିହ୍ୟର ଅନୁଭବ ଦେଇଥାଏ।

ଏହି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନକୁ ଏକ ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରେ। ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଦେବୀ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସବୁବେଳେ ରହିଛନ୍ତି, ଯିଏ ସେମାନଙ୍କ ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖରେ ସାଙ୍ଗ ହୋଇଥାନ୍ତି। ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଏକ ଗଭୀର ଶାନ୍ତି ଓ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ଆଣିଥାଏ। ପୂଜା ସମୟରେ ଗାଁରେ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ, ଯେଉଁଠାରେ ମନ୍ତ୍ର, ନୃତ୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ମିଶି ଏକ ଅନନ୍ୟ ଅନୁଭବ ସୃଷ୍ଟି କରେ। ଏହା ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ମୂଳ ଓ ପରିଚୟ ସହିତ ଗଭୀର ଭାବେ ସଂଯୋଗ କରେ।

ଏହା ସହିତ, ଏହି ପୂଜା ସେମାନଙ୍କୁ ଜୀବନ ଚକ୍ରର ଅନୁଭବ ଦେଇଥାଏ। ସୃଷ୍ଟି, ପୋଷଣ ଓ ସଂରକ୍ଷଣ—ଏହି ତିନୋଟି ଧାରଣା ଦାର୍ନି ପେନୁଙ୍କ ସହିତ ଜଡ଼ିତ। ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଦେବୀ ଜନ୍ମରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଥାନ୍ତି। ଏହି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ସମ୍ମାନ କରିବାକୁ ଶିଖାଇଥାଏ। ଏହା ସେମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଏକ ନୈତିକ ଆଧାର ସୃଷ୍ଟି କରେ, ଯେଉଁଠାରେ ପ୍ରକୃତି ଓ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୱୟ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ।

ପରମ୍ପରାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଭାବର ବିଶ୍ଲେଷଣ

ଆଧୁନିକ ସମୟରେ ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜାର ସ୍ୱରୂପରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଛି। ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଧର୍ମର ପ୍ରସାର ଓ ହିନ୍ଦୁ ପ୍ରଭାବ ଯୋଗୁଁ ଅନେକ କୁଇ ଆଦିବାସୀ ଏହି ପରମ୍ପରା କିଛି ମାତ୍ରା ରେ ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି। ଶିକ୍ଷା, ଆଧୁନିକତା ଓ ସଚେତନତା ଯୋଗୁଁ ପଶୁ ବଳି କମିଛି । ଅନେକ ଗାଁରେ ଏହାକୁ ସାଙ୍କେତିକ ରୂପେ ପାଳନ କରାଯାଏ, ଯେପରି ଫଳ ଓ ଶସ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ।

ସରକାରୀ ନୀତି ଓ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଯୋଗୁଁ ଏହି ପରମ୍ପରା ସଂରକ୍ଷଣରେ କିଛି ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଛି। କନ୍ଧମାଳ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଆଦିବାସୀ ମେଳା ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଏହି ପୂଜାକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଏ। ତଥାପି, ସହରୀକରଣ ଓ ଯୁବ ପିଢ଼ିର ପ୍ରବାସ ଯୋଗୁଁ ଏହାର ଲୋକପ୍ରିୟତା କମୁଛି। କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଗାଁରେ ଏହା ପୂର୍ବପରି ଜାରି ରହିଛି, ଯେଉଁଠାରେ ଯୁବକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ଭାଗ ନେଉଛନ୍ତି।

ଅଧୁନା ଏହି ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜାରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଛି। ଏହାର ମୂଳ ସ୍ୱରୂପ ଅନେକାଂଶରେ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ବାହ୍ୟ ପ୍ରଭାବ ଓ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏହାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି। ନିମ୍ନ ରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନର କେତୋଟି ଦିଗକୁ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇପାରେ ।

୧. ଧାର୍ମିକ ପ୍ରଭାବ: ୧୯ଶ ଓ ୨୦ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ମିଶନାରୀ ଓ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ପ୍ରସାର କନ୍ଧମାଳରେ ଦେଖାଗଲା। ଅନେକ କୁଇ ଆଦିବାସୀ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ଯାହା ଫଳରେ ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା ଅନେକ ଗାଁରେ ଲୋପ ପାଇଗଲା। ହିନ୍ଦୁ ପ୍ରଭାବରେ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେବୀଙ୍କୁ ଦୁର୍ଗା ବା କାଳୀ ସହିତ ମିଶ୍ରିତ କରାଗଲା। ଏହା ପୂଜାର ମୌଳିକତାକୁ କିଛି ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲା।

୨. ଶିକ୍ଷା ଓ ସଚେତନତା: ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ଓ ପଶୁ ଅଧିକାର ସମ୍ପର୍କିତ ସଚେତନତା ଯୋଗୁଁ ପଶୁ ବଳିର ପ୍ରଥା କମିଛି। ଅନେକ ଗାଁରେ ଏହାକୁ ସାଙ୍କେତିକ ରୂପେ ପାଳନ କରାଯାଏ, ଯେପରି ଫଳ ଓ ଶସ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ। ଯୁବପିଢ଼ି ଏହି ପରମ୍ପରାକୁ "ପଛୁଆ" ମନେ କରି ଅବହେଳା କରୁଛନ୍ତି।

୩. ସହରୀକରଣ ଓ ପ୍ରବାସ: ଅର୍ଥନୈତିକ ସୁଯୋଗ ଖୋଜି ଅନେକ ଯୁବକ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ସହରକୁ ଯାଉଛନ୍ତି। ଏହା ପୂଜାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣକାରୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କମାଇଛି। ଗାଁରେ ବୟସ୍କ ଓ ବୃଦ୍ଧମାନେ ଏହାକୁ ଜାରି ରଖିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଯୁବକଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତି ଏହାର ଭବିଷ୍ୟତକୁ ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀ କରିଛି।

୪. ସରକାରୀ ହସ୍ତକ୍ଷେପ: ସରକାର ଓ ଗୈର-ସରକାରୀ ସଂଗଠନ ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତି ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି। କନ୍ଧମାଳରେ ଆଦିବାସୀ ମେଳା ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଏହି ପୂଜା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଉଛି। ଏହା ପର୍ଯ୍ୟଟକଙ୍କୁ ଆକର୍ଷିତ କରୁଛି, କିନ୍ତୁ କେତେକ ସମୟରେ ଏହାର ପବିତ୍ରତା ବାଣିଜ୍ୟିକରଣ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଛି।

© 2026 ସାହିଲ କୁମାର ନାୟକ, ଡ଼. ସୁଚିତ୍ରା ମହାନ୍ତି . This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC ND).https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସତ୍ତ୍ୱେ, ଅନେକ ଦୂରଗାମୀ ଗାଁରେ ଏହି ପୂଜା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସାହରେ ପାଳନ କରାଯାଉଛି। ଏହାର ମୌଳିକ ସ୍ୱରୂପ—ପ୍ରକୃତି ପୂଜା, ସାମୂହିକ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତିରେ ବିଶ୍ୱାସ—ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହିଛି। ତଥାପି, ଏହାର ଭବିଷ୍ୟତ ଅନେକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛି।

ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ଭାବନା

ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜାର ଭବିଷ୍ୟତ ଅନେକ କାରଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ। ଏହାର ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପ୍ରସାର ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦିଗ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ:

- **ଯୁବପିଢ଼ିର ସହଭାଗିତା:** ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଏହି ପରମ୍ପରା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହୀ କରାଇବା ଆବଶ୍ୟକ। ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷାରେ ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତିକୁ ସାମିଲ କରିବା ଏହାକୁ ସହଜ କରିପାରେ।
- **ସାଂସ୍କୃତିକ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ:** ସରକାର ଓ ସଂଗଠନମାନେ ଏହାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା ପାଇଁ ଆର୍ଥିକ ଓ ସାମାଜିକ ସହାୟତା ଦେଇପାରନ୍ତି। କନ୍ଧମାଳରେ ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତି କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥାପନ ଏହାକୁ ସଂରକ୍ଷିତ ରଖିପାରେ।
- **ପରିବେଶ ସଚେତନତା:** ଏହି ପୂଜାର ପ୍ରକୃତି ପୂଜା ଦିଗକୁ ଆଧୁନିକ ପରିବେଶ ସଚେତନତା ସହିତ ଯୋଡ଼ି ଏହାକୁ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ କରାଯାଇପାରେ। ଏହା ଯୁବପିଢ଼ି ମଧ୍ୟରେ ଏହାର ଗ୍ରହଣୀୟତା ବଢ଼ାଇପାରେ।
- **ଡିଜିଟାଲ ପ୍ରସାର:** ଏହି ପୂଜାର ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟେସନ ଓ ଡିଜିଟାଲ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରସାର ଏହାକୁ ବିଶ୍ୱ ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚାଇପାରେ। ଏହା ଗବେଷଣା ଓ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିବ।

ଏହି ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଗଲେ ଏହି ପରମ୍ପରା ଆଗାମୀ ପିଢ଼ି ପାଇଁ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇପାରେ। ତଥାପି, ଏହାର ପବିତ୍ରତା ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯାହା ଏହାର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ।

ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା କୁଇ ଜନଜାତିର ଜୀବନର ଏକ ଅଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ। ଏହା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଧାର୍ମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିଚୟ ଓ ପ୍ରକୃତି ସହିତ ସମ୍ପର୍କର ପ୍ରତୀକ। କନ୍ଧମାଳର ଘନ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ଏହି ଆଦିବାସୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଏହି ପୂଜା ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜର ଐତିହ୍ୟ ଓ ବିଶ୍ୱାସକୁ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ସଂରକ୍ଷିତ ରଖିଛନ୍ତି। ଏହା ସେମାନଙ୍କ ସାମାଜିକ ଏକତା, ପରିବେଶ ସଚେତନତା ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଗଭୀରତାକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରେ।

ଆଧୁନିକତାର ପ୍ରଭାବ ଏହାକୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକର ସମ୍ମୁଖୀନ କରାଇଛି, କିନ୍ତୁ ଏହାର ମୂଳ ସ୍ୱରୂପ ଅନେକାଂଶରେ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହିଛି। ଏହାର ସଂରକ୍ଷଣ କେବଳ କୁଇ ଜନଜାତିର ପରିଚୟ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ବରଂ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ବିବିଧତା ଓ ପ୍ରକୃତି ସହିତ ମାନବିକ ସମ୍ପର୍କର ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ। ଏହା ଆମକୁ ଶିଖାଇଥାଏ ଯେ ସରଳତା, ସହଯୋଗ ଓ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରୀତି ମାଧ୍ୟମରେ ମଣିଷ ଜୀବନକୁ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ କରିପାରେ। ଏହି ପୂଜା ଆଗାମୀ ପିଢ଼ି ପାଇଁ ଜୀବନ୍ତ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯାହା ସାମୂହିକ ଉଦ୍ୟମ ଓ ସଚେତନତା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ। ଏହା କୁଇ ଜନଜାତିର ଅସ୍ତିତ୍ୱର ପ୍ରମାଣ ଏବଂ ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ସନ୍ଦେଶ—ଯେ ପ୍ରକୃତି ଓ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ ହିଁ ଜୀବନର ମୂଳ ଆଧାର। ଦାର୍ନି ପେନୁ ପୂଜା ଏକ ପରମ୍ପରା ମାତ୍ର ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ ଯାହା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିପାରେ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ

1. ଦାସ ବାଇଡ଼ଙ୍କ. *କନ୍ଧମାଳ ଇତିହାସ.* କଟକ: ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବୁକ ଷ୍ଟୋର; ୨୦୦୬।
2. ଦାସ ମାଗୁଣି. *ଫୁଲବାଣୀର କନ୍ଧସଂସ୍କୃତି.* ଭଞ୍ଜନଗର: ବିରଜା କୁମାରୀ ଦାଶ; ୧୯୭୬।
3. ପରିଡା ସରୋଜ କୁମାର. *କନ୍ଧମାଳର ଲୋକସଂସ୍କୃତି.* ପୁରୀ: ଲୋକସଂସ୍କୃତି ଗବେଷଣା ପରିଷଦ
4. ପଟ୍ଟନାୟକ ବି.ସି. *ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀ.* କଟକ: ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର; ୧୯୫୦।
5. ରଥ ରଘୁନାଥ. *କନ୍ଧ ସଂସ୍କୃତିର ଅନାଲୋଚିତ ଅଧ୍ୟାୟ.* କୋରାପୁଟ: ସତ୍ତା ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ; ୧୯୯୩।

Creative Commons License

This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution–Non-commercial–No Derivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0) License. This license permits users to copy and redistribute the material in any medium or format for non-commercial purposes only, provided that appropriate credit is given to the original author(s) and the source. No modifications, adaptations, or derivative works are permitted.

About the corresponding author

ସାହିଲ କୁମାର ନାୟକ (ବୟସ ୨୪) ଜଣେ ନିଷ୍ଠାପର ଉଦୀୟମାନ ଯୁବ ଗବେଷକ। ସେ BA-BEd ଓ ଓଡ଼ିଆରେ MA ସହ ୪ଥର UGC-NET ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଗଞ୍ଜାମରେ ଅତିଥି ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟରତ। ଲୋକସାହିତ୍ୟ, ଜଗନ୍ନାଥ ସଂସ୍କୃତି ଓ ସାହିତ୍ୟତତ୍ତ୍ୱ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ରୁଚି ଓ ପ୍ରଜ୍ଞା ରହିଛି। ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ତାଙ୍କର ଅନେକ କବିତା ଓ ଗବେଷଣାତ୍ମକ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶିତ।

ଡଃ.ସୁଚିତ୍ରା ମହାନ୍ତି ଜଣେ ସୁପରିଚିତ ସାହିତ୍ୟିକା,କବି,ସମାଲୋଚିକା। ବକ୍ତା ଓ ଦକ୍ଷଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଭାବରେ ନିଜର ପରିଚୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି। ରାଉରକେଲା ସରକାରୀ ସ୍ୱୟଂଶାସିତ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗରେ ଅଧ୍ୟାପିକା। ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନଦିଗ ଓ ଭାଷାଆନ୍ଦୋଳନକୁ ନେଇ ତାଙ୍କର ଅନେକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ଆଲୋଚନାମାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ତଥା ସେ ବହୁ ସମ୍ମାନରେ ସମ୍ମାନିତ।

© 2026 ସାହିଲ କୁମାର ନାୟକ, ଡ଼. ସୁଚିତ୍ରା ମହାନ୍ତି . This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC ND).https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/